

S Petrujevim študijskim doprinosom smo lahko zadovoljni. Recenzent se dobro zaveda, da gornje pripombe osnovne cene delu ne zmanjšujejo, saj gre za materijo — tega ne smemo pozabiti — o kateri strokovnjaki že celo zadnje stoletje živo in ostro diskutirajo, na marsikateri evropski univerzi intenzivno proučujejo, a k stvarnosti zaradi slabe ohranjenosti virov težko pronicajo. Kot Slovenci smo lahko veseli, da je v diskusijo z marsičem uspešno posegel tudi Peter Petru, katerega zanimivo delo se je uvrstilo med komentarje k najstarejši zgodovini vzhodno-alpskega prostora.

J. Šašel

Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung, Band 81, 1966 (str. 1—160), 103 risbe med tekstom, 88 celostranskih slikovnih prilog, 5 tabel z načrti), Verlag Gebr. Mann, Berlin.

Ta zvezek Poročil Atenskega oddelka Nemškega arheološkega inštituta vsebuje prispevke treh avtorjev. Več kot tri četrtine njegovega obsega zajemata študiji o atenski nekropoli Eridanos, ki so jo odkrili v severozahodnem mestnem predelu Kerameikos. Izkopani teren omejujejo z ene strani rečica Eridanos in Sveta cesta, z druge strani Zahodna cesta in s tretje današnja cesta proti Pireju. Študiji sta rezultat dvoletnih izkopavanj (Berichte über die Grabungen 1964 und 1965 südlich der Heiligen Strasse). Grobove z najdbami iz leta 1964 je opisala B. Schlörb-Vierneisel, ostale iz leta 1965 pa U. Knigge. Uvodnik z zgodovinskim okvirjem izkopavanj je za oba prispevka napisal K. Willemsen. Tretji prispevek izpod peresa H. Möbiusa pa obravnava problematiko antiških nagrobnikov.

Barbara Schlörb-Vierneisel, Eridanos — Nekropole, I. Gräber und Opferstellen. Avtorica, ki je vodila ta raziskovanje, opisuje 204 grobne celote (grobvi s pridatki in mesta za žrtvovanje) izkopane leta 1964 na površini 364 m². Nad posameznimi grobovi sta se v arhajskem času razprostirali opečnata grobna stavba (Lehmziegelbau) in večja gomila, njima je v klasični dobi sledilo še sedem manjših gomil in gomila z reliefnim nagrobnikom Eukoline. Na izkopanem terenu so zasledili še šest terasastih oblikovanih in s kamnitnim zidom obdanih prostorov, kjer so bili družinski grobovi iz klasičnega obdobja.

Vsebinsko je študija razdeljena v sedem poglavij, ki v kronološkem in stratigrafskem redu obravnavajo grobne celote od zgodnjega protogeometrijskega stila do helenizma:

14 grobov je iz časa geometrijskega stila: 11 žganih pokopov (med njimi šest v amforah) in trije skeletni grobovi z bogatimi pridatki.

12 grobov s pridatki opredeljuje subgeometrijski in protoatiški čas: dva otroška skeleta v pitosih, sedem grobnih jam z amforami in v njih redke otroške kosti s pridatki posod, dva skeletna grobova s pridatki in grobna jama s pepelom pokojnika ter korintskima alabastronom in aribalosom.

9 arhajskih grobov po letu 540 p. n. št. se razdeli v pet skeletnih in štiri žgane grobove; dvakrat se javlja dvojni pokop.

71 skeletnih grobov v opečnatih jamah in žganih pokopov v amforah datira v čas od leta 500 p. n. št. do začetka 4. stoletja, to je v arhajsko in klasično obdobje. V to število je uvrščenih tudi 40 otroških grobov s pridatki poznih črnofigurálnih posod.

24 grobov in 5 mest za žrtvovanje pripada pozni klasični dobi, oziroma datirajo v čas 385—360 p. n. št. Javljajo se opečnate in glinaste grobne jame (Ziegelgrab, Tonwannengrab), žgani grobovi in pokopi v amforah in sarkofagih.

59 grobov pripada poznemu klasičnemu in zgodnje helenističnemu obdobju od leta 338 p. n. št. dalje. Med njimi se stratigrafsko in časovno razlikujejo grobovi, ki so bili vkopani po gramoznem nasutju, vendar pred (tretja četrtina 4. stoletja ali pa po letu 325 do začetka 3. stoletja) planiranjem z marmornim drobirjem.

Šest pozno helenističnih grobov so na tej nekropoli najmlajši pojav.

Ursula Knigge, Eridanos — Nekropole, II. Gräber 205-230. Študija zajema 25 grobov, ki jih je avtorica odkrila leta 1965, ko je izkopavala južni

del grobišča Eridanos. Obdobju geometrijskega stila (tretja četrtina pa do konca 8. stoletja p. n. št.) pripada pet pokopov: trije skeletni grobovi, ena grobna jama s sežganimi kostmi in pokop v amfori. Arhajskemu in klasičnemu obdobju grške prazgodovine je opredelila osem grobov, ki datirajo od tretje četrtine 6. stoletja do začetka 4. stoletja p. n. št. Iz helenističnega časa je razpoznala 13 grobov, ki jih pridatki datirajo največ na začetek 3. stoletja.

Na koncu svoje študije našteva avtorica še najdbe iz treh naplavinških plasti, ki so zapolnile večjo živoskalnato kotanjo na zahodnem delu izkopanega grobišča. Najnižja plast je bila polna človeških kostnih ostankov, črepinj in živalskih kosti ter priča o uničenju grobišča v prvih letih 4. stoletja. Srednja tanjša plast so bile grobne naplavine iz druge četrtine 4. stoletja. Najvišja plast pa je v obliki gomile nasut odpadni material modernih zemeljskih del.

Hans Möbius, *Eigenartige attische Grabreliefs*. Avtor se omejuje na štiri atiške reliefne nagrobnike (Dionysios aus Acharnai, Neiotton, Choregis, Tittle und Symmachos), katerih napisi, stilistična predstava in datacija so še vedno sporni. Z njimi obravnava poznohelenistične primerke stel z razčlenjeno podano arhitekturo. Pri tem je načel časovno opredelitev starejših avtorjev, ki so prezrli nekatere očitno mlajše sestavine in ugotovil, da se posamezni elementi prenašajo iz klasičnega sveta prek helenizma v rimsko dobo. Po njegovih ugotovitvah je jasno, da so za datacijo izredno pomembne stilne spremembe, a odločilna je tudi kompozicija, ki nam šele prav pokaže, katere mu od navedenih obdobj lahko pripišemo posamezni nagrobnik. H. Möbius se je omejil le na one, ki so zasnovani kot pročelje svetišča ali hiše in kjer je pokojnik upodobljen sedeč na stolu.

Za nas so njegova izvajanja dragocena, ker tudi pri nas nagrobniki posnemajo neko reprezentativno stavbo, ali pa so posneti po nagrobnih spomenikih stebriščnega tipa.

F. Leben

Mitteilungen des Deutschen Archäologischen Instituts, Athenische Abteilung, Band 82, 1967 (str. 1—169), 54 risb med tekstom, 89 celostranskih slikovnih prilog, Verlag Gerb. Mann, Berlin.

Vsebino tega zvezka Atenskih Poročil je prispevalo devet avtorjev: Paul Åström, *Das Panzergrab von Dendra. Bauweise und Keramik*; Günter Dunst, *Ein samisches Epigramm*; Hans Peter Isler, *Etruskischer Buchere aus dem Heraion von Samos*; Semni Karusu, *Das »Mädchen vom Piräus« und die Originalstatuen in Venedig*; Günter Kopcke, *Neue Holzfunde aus dem Heraion von Samos*; Andreas Linfert, *Die Deutung des Xenokrateiareliefs*; Dieter Ohly, *Neue Holzfunde aus dem Heraion von Samos. Befund und Rekonstruktion der Herastatue*; Nikolas M. Verdelis, *Neue Funde von Dendra*; Nikolas Yalouris, *Pylos emathoeis*.

V tem zvezku gre gotovo vodilno mesto najdbam iz Dendre v Argolidi in iz Heraiona na Samosu. Odkritje mikenskih grobov v Dendri dolgujemo švedski ekspediciji, ki je v tridesetih letih izkopala tu deset grobnic. V letu 1960 pa so pod vodstvom sedaj že pokojnega N. M. Verdelisa, direktorja Akropole, odkrili še grobnici 12 in 13 z lepim dromosom in »komornim grobom«. V delno izkopanem grobu 12 so našli v celoti ohranjen bronast oklep, ki ga dopolnjujejo še bronasti pasovi in ščitnik za vrat. Ker je oklep po Verdelisu iz časa ok. leta 1500 p. n. št., nam kot najstareši primer oklepa omogoča točno predstavo o izgledu oklepa, ki je skupaj z bronastimi pasovi segal skoraj do kolen. Tako so sedaj razložljive podobe oklepov na mnogih vazah, enako pa so sedaj določeni podobni ostanki iz Dendre, Teb itd. Psebej pomembno pa se zdi avtorju, da je sedaj razvozan oklepni — ideogram na stoštiridesetih ploščah iz Knososa, kar je po njem bistveni doprinos za popolnejše in bolj dognano tolmačenje linearne B pisave. V svojem žal ne docela zaključenem rokopisu zaključuje s poglavjem o pomenu in zgodovinskih osnovah uporabe oklepov v bronasti dobi Grčije.

Na študijo N. M. Verdelisa se navezuje prispevek P. Åströma, ki na podlagi vrednotenja načina pokopa in najdenih pridanih keramičnih predmetov potrdi datacijo groba v 15. stoletje pred našim štetjem.